

Δεξιότητες Παιδαγωγών και Θεραπευτών για την Υποστήριξη Γονέων παιδιών με Δυσκολίες Συμπεριφοράς

Συνοπτική παρουσίαση αποτελεσμάτων
Extending Social Educator Competences, ESEC
Erasmus+ Project Number: 2017-3-PL01-KA204-051126

Περίληψη

Το Διεπιστημονικό Δίκτυο Ειδικής και Διαπολιτισμικής Αγωγής, Include, παρουσιάζει μια συνοπτική παρουσίαση των αποτελεσμάτων του Ευρωπαϊκού Προγράμματος ESEC, Erasmus+, προκειμένου να μεταφραστεί κατάλληλα στις γλώσσες των συμμετεχόντων κρατών της σύμπραξης. Πρόκειται για μια σύντομη παρουσίαση του περιεχομένου του Εγχειριδίου, των Κατευθύνσεων και των Προτάσεων που έχουν συντάξει όλοι οι συμμετέχοντες μετά την εφαρμογή του εκπαιδευτικού προγράμματος με θεματολογία την υποστήριξη των γονέων με παιδιά σε προβλήματα συμπεριφοράς. Το πρόγραμμα σχεδιάστηκε για να ενισχύσει τις ικανότητες των σύμβουλων εκπαίδευσης και των ειδικών παιδαγωγών ή/ και των εκπαιδευτικών.

Εισαγωγή

Το πρόγραμμα ESEC παρέχει στους συμβούλους εκπαίδευσης, στους ειδικούς παιδαγωγούς, στους θεραπευτές αλλά και στους εκπαιδευτικούς που υπηρετούν στη γενική αγωγή τις δεξιότητες που απαιτούνται για το σχεδιασμό και την υλοποίηση των προγραμμάτων εκπαίδευσης γονέων παιδιών με δυσκολίες συμπεριφοράς μέσω διαδικτύου.

Τα αποτελέσματα του προγράμματος ESEC δημοσιεύονται σε τρεις τόμους:

- I. Εγχειρίδιο (Handbook): περιλαμβάνει θεωρητικό πλαίσιο που αναφέρεται στη γονική επιστήμη και εστιάζει στην υποστήριξη γονέων παιδιών με προβλήματα συμπεριφοράς
- II. Κατευθυντήριες Προτάσεις Βάσει Δεδομένων: (Evidence based guidelines) αναφορικά με το σχεδιασμό, την εφαρμογή και τη λειτουργία του προγράμματος υποστήριξης γονέων
- III. Προτάσεις (Recommendations) :Βέλτιστες πρακτικές υποστήριξης για γονείς παιδιών με δυσκολίες συμπεριφοράς.

Εγχειρίδιο

Εισαγωγή

Rėzekne Academy of Technologies

Η Εισαγωγή του Εγχειριδίου περιλαμβάνει την παρουσίαση των κεφαλαίων που έχουν αναπτυχθεί από όλους τους συμμετέχοντες σχετικά με θεωρητικά και πρακτικά ζητήματα της γονεϊκής επιστήμης με εστίαση στα προβλήματα συμπεριφοράς των παιδιών.

Οι γονείς, ιδιαίτερα με παιδιά που παρουσιάζουν αναπηρία βιώνουν, συχνά, άγχος το οποίο, ως επί το πλείστον, σχετίζεται με τη φροντίδα των παιδιών τους. Δυσμενείς κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες ζωής, κρίσεις μέσα στην οικογένεια και κακές πρακτικές ανατροφής των παιδιών από πλευράς των γονέων μπορεί να συνδέονται με δυσκολίες συμπεριφοράς που εκδηλώνονται στα παιδιά. Οι δυσκολίες στη συμπεριφορά, μπορεί, επίσης, να είναι αποτέλεσμα νοητικής, αναπτυξιακής ή άλλης μορφής αναπηρίας, και είναι δυνατόν να εκδηλώνονται με ένα ευρύ φάσμα δυσκολιών στην κοινωνική προσαρμογή ή/και στην επικοινωνία ή/και στις κοινωνικές σχέσεις, με επιθετική συμπεριφορά ή/και με ψυχοκοινωνικές διαταραχές. Οι δυσκολίες συμπεριφοράς επηρεάζουν αρνητικά το άτομο και την οικογένειά και κατ'επέκταση την ποιότητα ζωής με αρνητικές συνέπειες για το σύνολο της κοινωνίας.

Στη συνέχεια, παρουσιάζονται, συνοπτικά, συγκεκριμένες θεματικές ενότητες στις οποίες παιδαγωγοί και θεραπευτές μπορούν να επιμορφωθούν ώστε να υποστηρίξουν τους γονείς με τους κατάλληλους τρόπους. Οι θεματικές παρουσιάζονται σε κεφάλαια:

Κεφάλαιο 1. Θεωρητικές έννοιες στις οποίες βασίζεται η κατάρτιση γονέων

Ecoistituto del Friuli Venezia Giulia, Italy

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι κύριες θεωρητικές έννοιες που διέπουν την εκπαίδευση γονέων.

Για την υποστήριξη των γονέων επισημαίνονται τέσσερα στοιχεία:

- Αξιολογούνται τα προβλήματα των γονέων
- Οι γονείς διδάσκονται νέες δεξιότητες
- Οι δεξιότητες εφαρμόζονται μαζί με τα παιδιά
- Οι γονείς παίρνουν ανατροφοδότηση

Μερικές από τις παρεμβάσεις περιλαμβάνουν δραστηριότητες και ευρύτερους στόχους που ξεπερνούν την εκπαίδευση των γονέων, για παράδειγμα η Πολυσυστηματική θεωρία (Burchard, Bruns, & Burchard, 2002; Henggeler et al., 2003), η γονική ενσυνείδητη (Duncan, Coatsworth, & Greenberg, 2009; Meppelink, R., de Bruin, E. I., Wanders-Mulder, FVennik, & Bögels, 2016), ενώ άλλα προγράμματα δεν περιλαμβάνουν όλα τα απαραίτητα στοιχεία. Κατά τις τελευταίες δεκαετίες για την αντιμετώπιση του μεγάλου αριθμού παιδιών με προβλήματα συμπεριφοράς και την έλλειψη του απαραίτητου προσωπικού, έχει υπάρξει μια αυξανόμενη έμφαση στην εκπαίδευση των γονέων και των θεραπευτών των παιδιών αυτών. Τα πρώτα προγράμματα εκπαίδευσης γονέων βασίστηκαν στην ατομική θεραπεία και περιλαμβάνουν τεχνικές άμεσης ανατροφοδότησης όπως, παιχνίδι ρόλων και οπτικές

αναπαραστάσεις. Ωστόσο αυτά τα εξατομικευμένα προγράμματα είναι δαπανηρά, χρονοβόρα και μεγάλων απαιτήσεων. Πολλά τέτοια προγράμματα κατάρτισης γονέων είναι συμμετοχικά. Επίσης, μέσω της τεχνολογίας μπορούν να υποστηριχθούν παρεμβάσεις για την εκπαίδευση των γονέων. Στις επόμενες παραγράφους θα επικεντρωθούμε στις κατάλληλες εκπαιδευτικές προσεγγίσεις που μπορούν να υιοθετηθούν για τον σχεδιασμό προγραμμάτων κατάρτισης των γονέων. Με την προοπτική αυτή αν και η εκπαίδευση βασίζεται συνήθως από τη μια πλευρά στη διδασκαλία και από την άλλη στη μάθηση, είναι πράγματι αλληλένδετες δραστηριότητες. Οι μαθητές δε θα πρέπει να χαρακτηρίζονται παθητικοί δέκτες αυτών που τους παρέχουν οι δάσκαλοι και οι δάσκαλοι δε θα πρέπει να θεωρούνται ότι συνεχώς επαναλαμβάνονται.

Κεφάλαιο 2. Επικοινωνία

Rēzekne Academy of Technologies

“Η επικοινωνία με τους γονείς” καλύπτει τα πιο επίκαιρα θέματα της γονικής επιστήμης με έμφαση στην επικοινωνία. Τα θέματα αυτά επιλέγονται σύμφωνα με τις ερωτήσεις των γονέων, την επικοινωνία γονέων και παιδιών και τις ιδιαιτερότητες που προκύπτουν στην ψηφιακή εποχή. Το μάθημα αποτελείται από προτεινόμενες και προαιρετικές δραστηριότητες καθώς και tests αυτοαξιολόγησης που αφορούν τις επικοινωνιακές δεξιότητες των γονέων και την επίλυση των προβληματισμών σχετικά με το περιεχόμενο του μαθήματος.

Κεφάλαιο 3. Συναισθηματικές και κοινωνικές δεξιότητες

Mancomunidad de la Ribera Alta

Το κεφάλαιο περιγράφει την κεντρική ιδέα της αλληλεπίδρασης οικογένειας και της εκδήλωσης συναισθημάτων. Συγκεκριμένα, περιγράφονται οι ικανότητες του γονέα να διαχειριστεί δυσμενείς οικογενειακές καταστάσεις έχοντας σε ισορροπία τις κοινωνικές και συναισθηματικές δεξιότητες του παιδιού. Σε αυτό το κεφάλαιο εξηγούνται οι έννοιες που σχετίζονται με συναισθηματικές και κοινωνικές δεξιότητες. Η έννοια της «αλληλεπίδρασης» προϋποθέτει τρεις φάσεις ανάπτυξης δεξιοτήτων ή ικανοτήτων επικοινωνίας: α) αυτές που σχετίζονται με την ενεργητική ακρόαση, που αφορούν την ικανότητα των γονέων να επικοινωνήσουν, να κατανοήσουν και να συζητήσουν, β) δραστηριότητες που αποσκοπούν στην αξιολόγηση και βελτίωση των δεξιοτήτων επικοινωνίας σχετικά με τη συναισθηματική νοημοσύνη, γ) δραστηριότητες που αναπτύσσουν δεξιότητες έτσι ώστε οι γονείς να μπορούν να ρυθμίζουν τα συναισθήματά τους. Αυτό το κεφάλαιο περιλαμβάνει, επίσης, δραστηριότητες και πρακτικά ζητήματα για γονείς, παιδαγωγούς και συμβούλους εκπαίδευσης.

Κεφάλαιο 4. Ποιότητα ζωής και αυτοεξυπηρέτηση των γονέων

Interdisciplinary Network for Special and Intercultural education, Include

Το κεφάλαιο αυτό παρουσιάζει πως τα θεωρητικά μοντέλα επιδρούν στην ποιότητα ζωής των οικογενειών με παιδιά με προβλήματα συμπεριφοράς, τις μεθόδους αξιολόγησης και

τις κατάλληλες μεθόδους για τη στήριξη των οικογενειών προκειμένου να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής τους.

Αυτά τα θεωρητικά και πρακτικά ζητήματα παρουσιάζονται παράλληλα με πρακτικά ζητήματα για τους παιδαγωγούς, τους συμβούλους εκπαίδευσης και τους εκπαιδευτικούς ειδικής αγωγής προκειμένου να αναπτύξουν συγκεκριμένες δεξιότητες και να μάθουν να χρησιμοποιούν συγκεκριμένα εργαλεία και μεθόδους για την αποτελεσματική υποστήριξη οικογενειών με παιδιά με προβλήματα συμπεριφοράς.

Κεφάλαιο 5. Επικοινωνία με άλλους γονείς

Janusz Korczak Pedagogical University in Warsaw (JKPU)

Οι γονείς, ως ενήλικοι μαθητές, πρέπει να γνωρίζουν γιατί είναι απαραίτητη η γνώση προτού αποφασίσουν να διδαχθούν κάτι. Αρχικά αναζητούν την πρακτική χρήση και εφαρμογή του διδακτικού περιεχομένου. Σπάνια επιλέγουν περιττά μαθήματα. Οι γονείς δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στις δικές τους αποφάσεις και στον αυτό-προσδιορισμό για τον οποίο αισθάνονται υπεύθυνοι. Ως ενήλικοι μαθητές δε θα πρέπει να περιμένουν να τους δοθούν συμβουλές ή οποιοσδήποτε άλλες υποδείξεις που παρέχονται από εκπαιδευτικούς σε μαθητές σχολείου. Το κίνητρο των γονέων να αποκτήσουν νέες γνώσεις οδηγούν στην απόκτηση δεξιοτήτων και ικανοτήτων για την επίτευξη του επιθυμητού στόχου. Τα κίνητρά τους επίσης συνδέονται και με το αίσθημα αυτό εκτίμησης.

Κεφάλαιο 6. Μείωση του στρες.

Janusz Korczak Pedagogical University in Warsaw (JKPU)

Στο πλαίσιο της πανδημίας του κορονοϊού είναι πιθανό να παρατηρηθούν περισσότερες περιπτώσεις οικογενειών που αντιμετωπίζουν περίπλοκες καταστάσεις. Ειδικά για τις οικογένειες παιδιών με προβλήματα συμπεριφοράς ή οικογένειες παιδιών με αναπηρίες που αντιμετωπίζουν αγχώδεις καταστάσεις μπορεί να είναι μια δυσάρεστη πρόκληση. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι στη σύγχρονη εποχή που διανύουμε η ζωή είναι αγχωτική. Το άγχος μας συνδέεται συνήθως με τις εργασιακές μας απαιτήσεις, τις οικονομικές υποχρεώσεις, τα εμπόδια στις σχέσεις μας και την εκπλήρωση των βιολογικών μας αναγκών. Σε πολλούς ενήλικες το άγχος πρωτοεμφανίζεται όταν γίνονται γονείς. Οι γονείς παιδιών με αναπτυξιακές διαταραχές έχουν παρόμοια επίπεδα άγχους με τους γονείς παιδιών τυπικής ανάπτυξης. Ωστόσο, μπορεί να παρατηρηθεί μεγαλύτερο άγχος από την πλευρά των γονέων παιδιών με αναπτυξιακές διαταραχές για τις επιπτώσεις στην οικογένεια τους. Στο προτεινόμενο εκπαιδευτικό μας θέμα «Μειώνοντας το άγχος» περιλαμβάνονται οι ακόλουθες υποενότητες: α) δυναμική του άγχους στη σχέση γονέα παιδιού, β) συναισθηματική υποστήριξη γονιών με παιδιά με αναπτυξιακές διαταραχές για το άγχος που βιώνουν, γ) αντοχές των γονέων σε σχέση με το άγχος των παιδιών τους και προτάσεις αντιμετώπισης.

Τεκμηριωμένες κατευθυντήριες γραμμές (Evidence based Guidelines) *Interdisciplinary Network for Special and Intercultural education "Include"*

Παρά τα πολυάριθμα παραδείγματα και την ποικιλία προγραμμάτων των γονέων δεν είναι ακόμη διαθέσιμες κατευθυντήριες γραμμές για το σχεδιασμό, την εφαρμογή και τη λειτουργία προγραμμάτων υποστήριξης γονέων με παιδιά με προβλήματα συμπεριφοράς στα οποία μπορούν να έχουν πρόσβαση και μέσω διαδικτύου. Επιπλέον, οι τεχνικές υποστήριξης γονέων, συνήθως, δεν περιλαμβάνονται στα προγράμματα σπουδών των παιδαγωγικών τμημάτων. Το πρόγραμμα ESEC παρέχει στους παιδαγωγούς, και συμβούλους εκπαίδευσης τις ικανότητες που απαιτούνται για το σχεδιασμό και την πραγματοποίηση διαδικτυακών μαθημάτων κατάρτισης.

Τα αναμενόμενα αποτελέσματα του προγράμματος ESEC ήταν: να παρέχει τεκμηριωμένες κατευθυντήριες οδηγίες για το σχεδιασμό, την εφαρμογή και την εφαρμογή προγραμμάτων κατάρτισης γονέων και το σχεδιασμό ενός εκπαιδευτικού προγράμματος 2.0 που σχετίζεται με την εκπαίδευση των γονέων παιδιών με προβλήματα συμπεριφοράς.

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα ήταν μια εφαρμογή των τεκμηριωμένων κατευθυντήριων γραμμών, δεδομένου ότι το έργο ESEC προβλέπει ότι οι εκπαιδευόμενοι θα χρησιμοποιήσουν τις οδηγίες για το σχεδιασμό, την υλοποίηση και την εφαρμογή ενός προγράμματος κατάρτισης για μια συγκεκριμένη ομάδα γονέων, υπό την επίβλεψη ψυχολόγων, σχολικών συμβούλων, ειδικών παιδαγωγών, ανθρωπολόγων και ειδικών στα κοινωνικά δίκτυα.

Το πρόγραμμα ESEC επικεντρώθηκε στις διδακτικές τεχνικές, καθώς και στις έμμεσες και άμεσες στρατηγικές διδασκαλίας και πρακτικές. Η προετοιμασία των εκπαιδευομένων περιλαμβάνει διδακτική και πρακτική εκπαίδευση στη χρήση των τεχνικών κατάρτισης των γονέων.

Προτάσεις

Mancomunidad de la Ribera Alta

Οι προτάσεις προέκυψαν ως αποτέλεσμα της εμπειρίας που αποκτήθηκε από όλους τους συμμετέχοντες μετά την εφαρμογή του προγράμματος ESEC. Αν και το πρόγραμμα περιλαμβάνει κοινές ενότητες μάθησης για όλους τους συμμετέχοντες, η εφαρμογή σε κάθε χώρα διαφοροποιήθηκε ανάλογα με την εθνικότητα και τις ανάγκες τους. Συγκεκριμένα προτάθηκαν τα παρακάτω:

Προτάσεις για τη μέθοδο διδασκαλίας

- ✚ Συστήνονται μέθοδοι συμμετοχικής μάθησης από όλους τους συμμετέχοντες. Δημιουργία, αλληλεπίδραση μεταξύ του εκπαιδευτή και των συμμετεχόντων.
- ✚ Κατανόηση, ενσυναίσθηση και σεβασμός από την πλευρά των εκπαιδευτών για τους εκπαιδευομένους.
- ✚ Διάλογος, που βασίστηκε στο μοντέλο του Σωκράτη

- ✚ Ενθάρρυνση των εκπαιδευομένων να συμμετέχουν σε βιωματικές ασκήσεις
- ✚ Ενθάρρυνση των εκπαιδευομένων να δημιουργήσουν το δικό τους αρχείο για τις πρακτικές ασκήσεις τους
- ✚ Η τοποθέτηση των προσδοκιών πρέπει να συζητηθούν κατά την έναρξη
- ✚ Ευελιξία στον τρόπο εκπαίδευσης
- ✚ Εργαλεία αξιολόγησης με τις φόρμες της Google

Προτάσεις για το περιεχόμενο του μαθήματος

- ✚ Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα ESEC εστιάζει στις αλλαγές των στάσεων
- ✚ Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα για να είναι αποτελεσματικό και χρήσιμο πρέπει να προσαρμόζεται στις ανάγκες των συμμετεχόντων. Σε κάθε χώρα θα πρέπει να υπάρχει ευελιξία στο περιεχόμενο του μαθήματος
- ✚ Οι ενότητες θα πρέπει να διαχωρίζονται σε αυτές που θα διδαχθούν και σε αυτές που προτείνονται για ατομική μελέτη
- ✚ Το υλικό παρουσίασης θα ήταν χρήσιμο να δοθεί στους εκπαιδευόμενους
- ✚ Η γλώσσα και τα παραδείγματα που χρησιμοποιούνται στο υλικό παρουσίασης θα πρέπει να είναι προσιτά και γραμμένα με απλό τρόπο και όχι με ακαδημαϊκή γλώσσα.

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα ESEC Erasmus+ training course αξιολογήθηκε από όλους τους συμμετέχοντες όλων των χωρών θετικά.